

Primavera 2015

Crònica de l'inici d'un (possible) procés constituent ¹

Jaume López

@LopezJaume

Professor de ciència política

Universitat Pompeu Fabra

En aquest monogràfic hi ha prou referències a quines podrien ser les etapes d'un procés constituent, en sentit estrictament, -el que és el mateix- d'elaboració d'una Constitució, en el segle XXI. Potser podríem resumir-ho dient que cal que la ciutadania tingui un paper més actiu que fins ara i que no només sigui un mer espectador. Per això s'ha apuntat a la necessitat d'articular coherentment tres etapes, igualment necessàries, que es corresponen a tres formes de democràcia. En ordre cronològic: una etapa participativa, una etapa representativa i una etapa de democràcia directa.

Més encara, es podria afegir que l'etapa participativa pot incloure dos moments diferents, a saber, una primera fase en la que la ciutadania, sense necessitat de ser oficialment convocada ja inicia, amb formats diversos, fórmules participatives per debatre i deliberar sobre el futur d'un nou estat; i una segona fase, on la iniciativa del procés participatiu corre a càrrec de les institucions. Igualment, es podria remarcar que la etapa representativa, tot i localitzar-se en el Parlament, hauria d'incloure fórmules, més o menys desenvolupades, per seguir mantenint l'obertura cap a la ciutadania en el procés. De de la més bàsica (i tradicional) audiència pública d'una comissió parlamentària encarregada de la redacció final de la Constitució, a una (més novedosa) comissió paritària formada per diputats i ciutadans escollits per sorteig.

Fins aquí el resum de la teoria. Però, que està passant a Catalunya, en realitat, des del punt de vista del possible procés constituent? Com s'encara a hores d'ara aquest procés? Per respondre aquestes preguntes haurem de passar de la teoria política a la crònica sociopolítica.

Algunes certeses i una (gran) incertesa

A l'hora de descriure -el que podríem anomenar- l'estadi inicial d'aquest procés, tenim diverses certeses. En primer lloc, el paper de la ciutadania ha estat clau i continuarà sent clau, especialment després dels fracassos mostrats pels partits polítics a l'hora de gestionar el post-9N. Es fa difícil imaginar el futur polític de Catalunya sense comptar amb alguns actors essencials de la societat catalana organitzada (allò que encara acostumem a anomenar societat civil i que, si hom vol mantenir l'expressió llatina "societas civilis", potser convindria traduir per "comunitat ciutadana (organitzada)").

Sembla prou clar que, malgrat la inicial i lògica voluntat de distanciar-se, dels polítics (en ambdós sentits), la manca d'una força hegemònica a favor de la independència i la magnitud del repte, portaran a algun tipus d'entesa necessària entre aquestes organitzacions i els partits a l'hora de definir el procés constituent. Tenim indicis en aquesta direcció. Tant en el full de ruta de l'Assemblea Nacional Catalana, com en les filtracions del full de ruta pactat pels partits

independentistes, es parla d'un procés constituent de caràcter participatiu, tot i que no se'n defineixi amb precisió el que significa. Ara bé, els termes "inclusiu", "obert a la ciutadania", etc., són presents en les declaracions dels polítics des de fa mesos. De fet, només cal recórrer a les conferències públiques que van fer el President Mas, l'Oriol Junqueras i també Joan Herrera, a principis d'any, per constatar-ho.

Així, no ha de sorprendre la moció proposada per la CUP, aprovada al Parlament amb els vots de CIU, ERC, IC-EUA i la CUP, el passat 13 de novembre. La moció 157/X, sobre el 9-N i l'obertura d'un procés constituent, insta el Govern a encarregar a un grup de treball "designat de manera conjunta pel Parlament mateix i per agents polítics i socials representatius de la pluralitat del teixit social, el disseny d'aquest procés participatiu, tenint en compte els treballs del Consell Assessor per a la Transició Nacional (CATN) i incloent els mecanismes, les condicions, el format i els temps, espais i procediments de debat i decisió populars sobre la redacció d'unes noves bases constituents de la futura República". De moment, aquesta voluntat resta en stand-by però es pot connectar amb l'encàrrec de desenvolupar els informes del Llibre Blanc sobre la Transició Nacional de Catalunya que el Govern, a través del Comissionat per a la Transició Nacional, impulsa. En concret, i en aquest cas, per desenvolupar l'Informe n.10 sobre el procés constituent.

Del costat de les incerteses, cal destacar-ne una, la incertesa fonamental. S'acabarà esdevenint aquest procés? O, millor dit, s'acabarà culminant (doncs, com veurem, en un cert sentit es pot dir que ja ha començat)? La darrera enquesta del CEO (primer baròmetre del 2015) reflecteix que, d'acord amb la suma d'escons d'ERC, CIU i CUP, possiblement hi hagi una majoria parlamentària per iniciar el procés, però això no vol dir que existeixi una majoria social garantida en favor de la independència en aquests moments, una majoria absoluta clara de la ciutadana catalana que votaria sí en un previsible referèndum de ratificació del procés cap a la independència. El que està clar és que l'independentisme representa la majoria simple més important de la societat catalana, però està per veure si també és una majoria absoluta.

De mans de la ciutadania, el procés constituent ja ha començat

Si entenem que fomentar els debats sobre com podria ser una futura Constitució, o d'una manera menys jurídica, el país que volem, forma part de l'estadi inicial d'un procés constituent, podem afirmar amb rotunditat que aquest procés ja ha començat, liderat per la ciutadania.

Són prou coneguts, per l'impacte mediàtic que han generat, els esborranys constitucionals redactats per diversos grups de ciutadans que, a través d'una pàgina web, promouen la participació sobre el seu articulat. Les dues iniciatives amb més ressò són les que encapçalen el jutge Santiago Vidal (millor dit, jutge inhabilitat, precisament per aquesta iniciativa) i el professor de ciències polítiques Oriol Vidal-Aparicio (es poden trobar a www.unanovaconstitucio.cat i www.constitucio.cat, respectivament). Així mateix, existeix una proposta de Llei constitucional provisional elaborada per la sectorial de juristes de l'ANC que també ha obert el debat en aquest punt.

També existeixen iniciatives per debatre sobre les futures bases del nou país, a través de la discussió temàtica, recollint propostes a diversos reptes plantejats. En aquest sentit, poden destacar-se El País que volem (www.elpaisquevolem.cat), el Procés constituent (www.procesconstituent.cat), o Parlament ciutadà (www.parlamentciutada.cat). Totes elles impliquen diverses propostes de deliberació sobre temàtiques socials i polítiques de caràcter constituent (tenen implicacions sobre el disseny institucional bàsic d'un nou estat) i tenen vocació d'arribar a recollir d'una manera organitzada les diverses propostes presentades. Sens dubte, cap d'aquestes iniciatives tindria sentit si no es vinculés a un horitzó que planteja com a possible una reforma de les bases constitutives de l'estat, ja sigui a través de la creació d'un nou estat independent, o a través d'una reforma constitucional en profunditat de l'estat ja existent, en el que s'inseririen aquestes propostes. És a dir, en ambdós casos, estariem parlant d'un procés constituent. Des d'una òptica exclusivament independentista també es poden citar les jornades anuals Building a New State, organitzades per l'organització Sobirania i Justícia.

Finalment, des del novembre passat existeix el Grup Promotor de la Convenció Constitucional (GPCC) que busca consensuar i difondre una metodologia participativa i inclusiva per a l'elaboració constitucional, fonamentada en les quatre fases mencionades a l'inici. Es voldria que la idea de "convenció constitucional", força aliena a la nostra realitat política, es vinculés automàticament amb un procés d'aquestes característiques. Poc a poc, aquest objectiu sembla anar progressant.

De fet, el grup va presentar el passat 28 de gener a la Presidenta del Parlament, un document on es recollia el disseny de la convenció constitucional proposada, que fou signat per membres de la majoria d'entitats impulsores d'aquests debats, amb el compromís de la Presidenta que seria tramès als diversos grups parlamentaris per què el coneguessin. A hores d'ara, amb l'impuls del GPCC, s'està treballant en una plataforma comuna per coordinar totes les iniciatives, amb els diversos formats ja expressats, i organitzacions que estan realitzant les primeres passes del procés constituent. Un espai comú que alhora serveixi per donar un major impuls a tots aquests debats, fomentant la participació, i guanyant les complicitats i força necessàries per poder defensar amb garanties d'èxit, davant de les institucions i els partits, que construir un nou estat al segle XXI només es pot fer amb mètodes del segle XXI. És a dir, de la mà de la ciutadania.

